

באוצר החיים

אוצרות וגנוזות ממעין החיים

ידי עיי ארגון 'בצרות החיים' | המערכת: מכון 'באוצר חיים' רחוב החווה מלובלין 7 ע"ה"ק צאנו | ת.ד. 5006 נתניה | טלפקס 09-8848014

גיליון שי"ח - פרשת ויצא - תשע"ז (שנה ז')

צריך להאמין ולדעת שהכל אלוקות ואין שום דבר זולתו יתברך

והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו' ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח, יב-טז). הנראה לפרש בדרך רמז עפ"י מעשה שהיה אצל אחד מהצדיקים מתלמידי הבעש"ט הק' שאחד מתלמידיו דפק על דלת חדרו ולשאלתו מי בדלת ענה הלה אנוכי, ונזדעק הצדיק, וכי איזה בשר ודם יכול לומר על עצמו אנוכי, וכשמוע אותו תלמיד זאת, סב על עקבותיו ושב לביתו בארמו אילו לא באתי לכאן אלא בשביל דבר זה - דיי. וביאור הדבר, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו ואין מציאות וישות לשום נברא זולתו ית"ש, והכל רק אלוקות. ודבר זה נרמז ליעקב בחלומו, דזה האיש המחזיק עצמו בגדר **סולם מוצב ארצה**, בידוע שאין לו ממשות וערך, הוא זה אשר **וראשו מגיע השמימה**, בהשגתו באמונה שלימה שאין עוד מלבדו בכל היקום. ויקץ **יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה**, דלית אתר פנוי מיניה, ולפיכך **ואנוכי לא ידעתי**, רצ"ל שאיני יודע ומכיר מציאות של אנוכי, בבחי' משה איש האלוקים (דברים לג, ו) שידע והשיג שגם חלק האנושי הוא אלוקות.

כ"ק מן אדמו"ר הגה"ק ז"ל, שפע חיים רע"ד"ר פרי ויצא מאמר ז' אות ג' ואילך עיי"ש בדבריו הנפלאים שמאריך לבאר המשך הכתובים כמין חומר שבקשת יעקב אבינו ע"ה בדבר לחם לאכול ובגד ללבוש הוא ג"כ בשביל אלקותו, ובה מתרץ קושיית הבית יוסף למה עושים ח' ימים חנוכה, ומאריך בעובדות נפלאות על השגת דבקות אלוקות ע"י התורה וקדושת א-ל

על ידי ענווה ושפלות זוכה לשוב בתשובה מרוב טובות והשפעות מהשם יתברך

ושבתי בשלום אל בית אבי (כח, כא). ובמסורה, ב"פ ושבתי, חדא הכא, ואידך (תהלים כא, ו) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית ה' לאורך ימים. וצ"ב מה מלמדנו. ויבואר עפ"י מה שדייק הרה"ק הרבי ר' בער ז"ל, המגיד ממזריטש, בלשון הכתוב (תהלים צד, א) א-ל נקמות ה' א-ל נקמות הופיע, שבפסוק שמדבר על נקמה ועונש נקט דווקא השמות הוי"ה הרמז על רחמים וא-ל המורה על חסד כדכתי' (שם נב, א) חסד א-ל כל היום, וביאר שלפעמים כאשר רואה השי"ת שחוטא האדם נגדו ופוגם בכבוד מלכות שמים, אזי תחת להענישו במכות וצרות, משפיע השי"ת עליו רחמים וחסדים מרובים, עד שמתחיל האדם להכיר בגדלות השי"ת ובמלכותו הנוראה אשר הוא אדון הכל ובעל היכולת כולם עילת העילות וסיבת הסיבות, ומזה גופא מתמלא האדם בושא נוראה ומתחרט בליבו על אשר מרד במלך נורא וגדול כזה ועי"ז שב בתשובה שלימה.

וזה א-ל נקמות הוי"ה, שהנקמה, היינו ההכרה בחטא, הוא ע"י חסד ורחמים, ודבר זה יועיל רק כשהאדם הוא ענותן ושפל ברך או אז ליבו נכנע מרוב הטובות, לא כן כשהאדם בעל גאוה, שאז בוודאי יתלה כל הטובות בזכות עצמו. וזאת ידוע מהספה"ק ששם הוי"ה רומז על ענווה, שאותיות הוי"ה במילואם הם הפחותים מכל כ"ב אותון דאורייתא, כי במקום שאתה מוצא גדלותו שם אתה מוצא ענוותנותו. וזה דבר המסורה, שיעקב אבינו ע"ה מרוב ענוותנותו סבר שכל הטוב הנשפע עליו הוא כדי שיחזור בתשובה, וזהו ושבתי בשלום, וכן אך טוב וחסד ירדפוני, הוא ע"י ושבתי בבית הוי"ה, שע"י שם הוי"ה המורה על ענווה יכול לשוב בתשובה ע"י רוב טובה.

כ"ק מן אדמו"ר שליט"א בעסודת עתיקא קדישא פרשת ויצא תשע"ג

צדיקים מלאים ענווה

יוצא יעקב מבאר שבע (כח, י). נראה הרמז, כי הצדיקים העובדים ה' באמת הם מלאים חרטה ושפלות רוח, ואדרבא נדמה להם תמיד כאילו מתרחקים תמיד מקדושה, ולכן מתחזקים לעבוד ה'. משא"כ הרשעים ואנשי שקר, לא די שסרים מאחרי ה', אף גם כל אחד דרכו ישר בעיניו ומתהלל בלבו כי הוא ישר ונאמן ועובד ה'.

וז"ש **יוצא יעקב מבאר שבע**, מי שהוא כיעקב צדיק וחסיד ובכחית עקב, נדמה לו כאלו הוא יוצא ומתרחק מבאר שבע, הוא הקדושה העליונה, אבל **וילך**, כלומר מי שהוא מלא גאוה כי הוא הולך הוא **חרנה**, הוא מביא חלילה חרון אף.

עבודת ישראל בפרשתנו ע"י בתוך הספר שמרחיב הענין ומסביר דכשאדם נעשה בעל תשובה בשנותו את טעמו לפני אבימלך, אז הסימן הראשון - ויגרשוהו וילך - הוא מגרש בחינת וילך ונדמה בעיניו כי רחוק הוא ע"ש דברים נפלאים.

השפעות הצדיק על בני העיר

יוצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח י). פרש"י ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה. פירוש רש"י זו תמוה, מה זה השלשה לשונות: הודה, זיוה, הדרה. על כן נראה לפרש, דהנה העבדות של הצדיק בעירו הוא שיתגלה עבודתו אלקותו יתברך שמו בשלימות באמת ובתמים.

וזה פירוש **בזמן שצדיק בעיר הוא הודה**, רצה לומר שמוכרחים כל השונאים להודות לצדיק שעבודתו היא אמת ויציב. ופירוש **הוא זיוה**, כי כל זמן שצדיק בעיר נותן חיות לכל בני עיר ומעורר חיותם לעבוד לה' לבדו, כי זיו היא חיות. **והוא הדרה**, רצה לומר כל זמן שצדיק בעיר על ידי עבודתו מעורר בני אדם לתשובה.

והוא הדרה לשון הדרה בי שחזור בתשובה על העבר. וכשיצא הצדיק מן העיר אין מי שיעורר לבות בני אדם בתשובה וזהו פנה הדרה.

מאור ושמש בתחילת הפרשה. על הדברים בספר שמרחיב ומבאר אך שהרשעים מתנגדים לצדיק אך מוכרחים להודות לו, עיי"ש.

עבודת ה' בשינה

וישכב במקום ההוא וגו' ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח, יא). כאשר בא אל המקום ההוא, וישכב ויחלום וגו', אז ראה יעקב א"ה אשר בשינה ג"כ יכולת לעבוד את ה' יתברך. וזהו **ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה**, פ"י רואה אנכי היום שיש ה' ג"כ בשינה ויכולים לעבוד את עבודת הקודש בשינה, **ואנכי לא ידעתי**, פ"י מזה לא ידעתי עד הנה. והבין.

אוהב ישראל בליקוטים בסוף פרשת תולדות, עיי"ש בפנים שמפרט דבכל י"ד שנה שלא שכב בבית המדרש של שם ועבר לא עבד את ה' בשינה אלא רק בלימוד, עיי"ש בפנים.

טענת היצר הרע

ויען לבן ויאמר אל יעקב הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני, וכל אשר אתה רואה לי הוא (לא, מג). נראה לרמוז, הוא לבן הוא יצר הרע של כל אחד מישראל, טוען עמו בהיות שאינו שלם במדותיו, ולא קישט עדיין מלא קומתו מפניות ורמאות וכדומה ממדות מגונות, אזי יש לו ליצר הרע חלק בהם. וזהו **הבנות בנותי והבנים בני**, לי הם שיש לי חלק בהם במעשיך ובמצותיך, המכונים בשם בנים, **והצאן צאני**, גם במדרגותיך יש לי חלק בהם, **וכל אשר אתה רואה בתורה איזה פשט** רמז, הכל שלי הוא, כל מגמתך לקנות שם ולהתפאר בעיני הבריות, ואם כן כולם שייכים ללבן.

אור המאיר בסוף פרשתנו בד"ה ובאופן אחר נראה לרמוז. על דברי קדשו בכל הפרשה, אך שכל הפרשה מרמזת על המדות שיעקב אבינו מבררם ומלכדם מתוך בית לבן, ומסיים - וה' ברחמי ורוב חסדיו, יקיים לנו מקרא שכתוב לב טהור ברא לי אלקים, ורוח נכון חדש בקרבי, לעובדו בכל תמים ואמת, מדותיו של יעקב אמת, אמן נצח סלה ועד.

נלקט ונערך ע"י הרב חיים רפאל אייזנברג שליט"א

יש ה' במקום הזה

הרב אריה יהודה בלומנטל שליט"א
משגיח רוחני בישיבתנו הק'

מספר רבי שלום שבדרון: לפני כעשרים שנה חלה אחד מילדי הקטנים. כיון שחששתי שהילדים ידבקו חלילה, החלטתי לשכנע בבית אמי, ליום יומיים. קמתי בבוקר התפללתי ואח"כ יצאתי מביתי עם הילדים. צעדתי ברחוב היוצא משכונת שערי חסד לכיוון שכונת בית ישראל הרחוקה, שם התגוררה אמי. בדרך פגשתי ברבי אייזיק שר זצ"ל. עמדתי בדרך ארץ והרכנתי ראש לשלום. והוא השיב לי בפה מלא: "גוט מארגן ר' שלום – בוקר טוב ר' שלום". חזרתיו לו שלום. "להיכן הולכים?" שאל ר' אייזיק.

סיפרתי לו על הילד החולה, ושאיני בדרך עם הילדים לבית אמי. שתיקה קצרה עמדה בינינו. רבי אייזיק הפר את השתיקה בשאלה: "נו, אז מה?" לא הבנתי מה רצונו, מה כוונתו במילים "אז מה". לא ידעתי מה להשיב לו. למעשה הוא התכוון לשאול אותי על תוכן הפעולה שלי – מה הדחף הפנימי שלי לקחת את הילדים לבית אמי. עמדתי נבוך ואמרתי "אז אני חושש שהם לא ידבקו, לכן אני לוקח אותם".

"ולמה ובגלל מה" – הוסיף ושאל בסגנון אחר. התרעמתי קצת כביכול, וחזרתי על התשובה שכבר השבתי בתחילה: "הילד חולה ובעקבות זה אני לוקח את הילדים לבית הסבתא...".

שתיקה מתונה נותרה בינינו. שקט. ואז, נעץ בי ר' אייזיק את מבטו באומרו: "את אומרת שהבחמה הגדולה לוקחת ומובילה את הבחמה הקטנה...". נדהמתי מתגובתו ולא הגבתי מאומה. הוא הבין לליבי, ומיהר להסביר את עצמו: "נאר וואס! רק מה? – אתה הולך לעשות גמילות חסדים עם ילד יהודי שבמקרה הוא גם הילד שלך...". הדברים יצאו מפיו.

נפרדנו לשלום. וכשפסעתי כמה צעדים רוחי החלה לסעור בקרבי, "אה, אה, אלו מילים יקרות שמעתי!" התרגשתי. האם הבנתם, איזו מתנה הוא העניק לי במשפט קצר זה? – "הולכים לעשות חסד"...

באותו בוקר כששבתי לשערי חסד, ראיתי ממרחק את זוג' הולכת מולי, כשהיא נושאת שני דלי מים מהבאר, (אז עוד שאבנו מהבאר) הודרתי לעברה ומלמלתי בלחש "הנני מוכן ומזומן לעשות חסד אם אשה יהודיה (אידישע פרוי) שבמקרה זו אשתך... נטלתי מידיה את הדליים...

למעשה, חצי שנה אח"כ הלכתי יד ביד עם משפטו זה של ר' אייזיק, עד כדי כך, שאמרתי עשרות פעמים בפה מלא "הנני מוכן ומזומן לעשות חסד". כך בהתנהגותי עם ב"ב, עם הילדים ובכל מעשה, בכל אורחותי פעלתי לאור דבריו.

צא ולמד מאבותינו

סיפור נחמד זה מאוצרו של ר' שולם, פותח לנו צוהר על סוגיה נפלאה וארוכה: בכל דרכיך דעהו!

במשנתם של חז"ל שכל דבריהם כנחלי אש מצינו בזה אימרה קצרה אחת, שתוכנה מעיד עליה שהינה מועט המחזיק את המרובה. וכך שנינו בגמרא (ברכות סא): דרש בר קפרא, איזויהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה? "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך" (משל"ג, ד).

בדומה לאימרה זו של בר קפרא מצינו אימרה מקבילה ב"פרקי אבות" (ב, יג) משמו של התנא רבי יוסי: "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

מילים ספורות אלו מקפלות בתוכן עולם ומלואו של אחת העקרונות החשובות ביותר, ומיסודות האידישקייט: להכניס את ה"ריבוננו של עולם" בכל צעד ושעל. בכל פעולותינו הגשמיות המוגדרים כדברי הרשות באה ההוראה: בכל דרכיך דעהו! וכפי שהתבטא פעם הרה"ק בעל ה"בית אהרן" מקרלין "אשריהם היהודים שיכולים לעבוד את הקב"ה בכל דבר, בכל עת ובכל מקום!"

פרשתנו פרשת ויצא יפה נדרשת בזה הענין, ודברי קדשו של רבינו ה"אזרח ישראל" הם לנו בזה קילורין לעינינו. וז"ל: "תוכחת מוסר גדול יוכל כל איש ישראלי ליקח לעצמו מזאת הפרשה ולפנות מחשבתו מהבלי הזמן המדומה. ולדבק באהבת השי" בהוב"ש ולעבדו בתורה ובתפלה ובמע"ט בשכל אמת וזך. ועיקר שכל מעשי האדם היינו הילוך, דיבור, שמיעה, ראייה, שכיבה, וקימה וכדומה. בכל דבר יהא מעוטף בתוכו שכל אמת וזך לעבודת השי" בלי שום סיג ופסולת ח"ו. וצא ולמד מאבותינו הק' ולך בעקבותיהם. פקח עיניך וראה איך ממעשה גשמית של אבותינו הק' נארג ונעשה מהם תורה הקדושה. ואיך התורה מספרת לנו הליכת יעקב מאבר שבע ובאיזה מקום ישן והדיבורים שדיבר עם רחל בת זוגו וכי ואיך שהיה רועה את צאן לבן. ותחבולתיו שעשה המקלות. וכיוצא באלו. הלא מזה מוכח שכל מעשיהם מקטן ועד גדול היה הכל רק בהשכל ודיעה מיושבת בחכמת אלהות. והיאך רמזו בכל עניניהם לדברים עליונים נפלאים ונוראים. וכשיסתכל ויתבונן האדם בזה היטב. ראוי לו להתלבש בכושה ועונה גדולה איך הוא נבער מדעת ולא בינת אדם לו וכי", עיי"ש המשך דבריו הנפלאים.

ודרשינן סמוכין להעתיק גם את דברי קדשו (בליקוטים) להסביר את דברי הפסוק וישכב במקום ההוא וגו' ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי: וז"ל:ק

"יל, כי אותך י"ד שנים שהיה נטמן בבהמ"ד של שם ועבר

לא שכב יעקב רק היה לומד ועבד את השי"ת בלמודו, אבל בשינה לא היה יודע שאפשר לעבוד את השי". וכאשר בא אל המקום ההוא וישכב ויחלום וגו', אז ראה יעקב אע"ה אשר בשינה ג"כ יכולת לעבוד את השי". וזהו ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, פי' רואה אנכי היום שיש ה' ג"כ בשינה

ויכולים לעבוד את עבודת הקודש בשינה ואנכי לא ידעתי, פי' מזה לא ידעתי עד הנה. והבן."

זו אכן הייתה עבודתו של יעקב אבינו ע"ה בחיי שבאבות, לשעבד תאוות ומחשבות לבו, וכל פעולותיו שיהיו לשם שמים. ויש בנותן טעם להביא בזה את דברי קדשו של ה"תפארת שלמה" שעפי' יסוד זה מסביר את הענין שאמרנו חז"ל שיעקב תיקן תפילת ערבית "הנראה לרמז בזה ענין הנהגת האדם בדברי הרשות והמותר לו שיהיה בקדושה, לאשר בעוה"ז הוא מעורב טוב ברע וצריך האדם לברר הטוב מן הרע. וזה שתיקן יעקב תפילת ערבית לשון "מעורב", טוב ורע הכל הביא אל הקדושה, וזה היה עבודתו... אפי' בדבר הרשות יהיה בקדושה, קדש עצמן במותר לך".

להפוך עפר לזהב

קורה ואברך מגיע לביתו אחרי יום לימודים ככולל, ומקדם אותו בית מבולגן, הכל על הריצפה, ערימות של כלים בכיור, ובנוסף רסיסי כוס שבורה על הריצפה במטבח... מנסה הוא להרדים את ילדיו הקטנים, ולחזור לכולל ערב, והקטנים לא מראים כל סימני עייפות. קופצים ונוכרים שחם צמאים, שהם רעבים..."

נשואי בתו הצעירה לפני בנו הגדול

שאלה: בפרשתנו ובתוס' קידושין דף נ"ב ע"א ד"ה והלכתא וברשב"ם ב"ב דף ק"ב ע"א ד"ה להלן דלא יעשה כן לתת הצעירה לפני הבכירה, מה הדין כשנודמנה לו שידוך לבתו הצעירה עם בחור תלמיד חכם מובהק ויש לו בן יותר גדול והוא גם בכור האם מותר להשתדך קודם עם בתו או יש איסור הנ"ל?

תשובה: מותר להשיא הבת הצעירה שנודמן לפני שידוך הגון עם בחור תלמיד חכם לפני הבן בפרט כשהבן מסכים ומוחל, ולא דמי לשתי בנות שאסור להשיא הצעירה קודם, וכל שכן שמוותר לשדך את בתו ועד הגנישוואין יודמן גם לבן. (דברי יציב אבן העזר סי' ט)

נ"י ע"י הגה"ה רבי מרדכי שבתאי אייבנר שליט"א

אותו אברך בן תורה, אשר הענין של "בכל דרכיך דעהו" הינו נר לרגליו, אינו מאבד עשתונותו או מגיע ח"ו לכלל כעס וכדו', אלא מפעיל הוא את מוחו וחושב: מהו כעת רצון ה'?

והאיך ניתן כעת לעשות נחת רוח להבורא ית"ש? יתיבך הוא מבין כי העזרה בבית הינה כעת רצון הבורא. איך אמרו צדיקים? "את כל אשר יעשה להם ועבדו" (במדבר ד, ט).

"כל מה שעשה הקב"ה עם האדם - יכול הוא לעבדו בזה!" וממחשבה למעשה, יתיבך הוא מפשיל שרוליים, ובשמחה רבה ומתוך תחושה של קיום רצון הבורא, עושה את המוטל עליו, שוטף, מסדר, מטאטא, שהרי אמרה תורה "אותו תעבדו", וכי נכרא אדם לעבוד את עצמו? לא! "אותו תעבדו". יש לקיים את רצון הבורא ית"ש. נסיבות החיים, כל אחד וחלקו המוכן לו, הם הם רצון שמים. על האדם להיות כפי אשר מוזמן לו השם יתברך! אכן רצון השי"ת מאלף אותו להתעסק בדברים שאינם לרוחו, עליו לדעת שאם זהו רצון השי"ת - יש לעשות זאת בשמחה.

איש חסיד היה הגאון רבי יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל. פעם תינה בפניו אברך אשר מעדיף היה להדליק נרות חנוכה ברוממות ושלמות נפש כפי שנוהג היה בישיבה, על פני מהומת "הדלקת נרות" הקולנית והרועשת במחיצת ילדיו ותינוקותיו. "טרדות הבית משתרגים על צווארי, דווקא בשנים אשר מקבל אני מעט בינה ודעת" - היו דבריו כמתאוננים.

השיב לו רבי יצחק מתתיהו: "ומי אמר שמקבל אתה דעת בכדי שתתעלה בינך לבין עצמך, שמה מעניקים לך בינה כדי שתתחכם לדעת שעתה קיום רצון השי"ת הוא להעמיד בית כהלכה, שתבין שזוהי השליחות!"

ואכן נאמן הוא לדרכו, שכשחלתה זוג' בחולי אנוש, ונזקק ימים רבים לעמוד ולשרתה ולסעוד חליה ללא הפוגה ביום ובלילה, באותה עת נבצר ממנו ללמוד תורה, והיה מנוע מלצאת אפי' לתפילה אחת בציבור, וזאת מחמת שהיה עסוק מאוד במלאכות משק הבית כשהוא שרוי בהתרוממות הרוח כשפניו זוהרות כשמש בצהריים.

לימים התבטא ר' יצחק כמתנצל: "כשאני עוסק בתורה ובעבודה, אף פעם אינני יודע האם עושה אני באמת את רצון ה' וייתבו מעשי בעיניו אם לא, אבל בתפקיד שהוטל אז עלי לא היה מקום לספיקות, והיה ברור לי שהנני ממלא עכשיו את רצונו יתברך. כלום יכולתי לא להיות מאושר?"

הוי אומר, כאשר אדם בתפארתו, לומד ומתפלל, עושה מצוות, עדיין אינו יודע אם עושה אותן כהוגן, לשם שמים. אבל כשהקב"ה עושה את האדם חלוש, ומפילו למשכב באופן שצריך לישון כל היום, באותה שינה בוודאי מקיים רצון שמים, ושפיר יש לו לשמוח בכך!

הפתגם אומר: חכם יכול להפוך עפר לזהב! אף אמתנו אומרים זאת בלשון הפסוק: בכל דרכיך דעהו!

"ווער ס'לייגט זיך ווי א איד, שטייט אויף ווי א איד; און ווער ס'לייגט זיך שלאפן ווי א פערד, שטייט אויף ווי א פערד". דברים
כרובנות אלה שנאמרו מפיהם ומפי כתבם של כמה מצדיקי החסידות. מביאים אותנו לפתוח סדרת מאמרים חרשה זו, העוסקת
בליקוטי התעוררות על סדר היום, דווקא בעבודת השכיבה והשינה, למען נרע את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה = מאמר א'

מרא דחושבנא חשיבות ואופן עריכת חשבון הנפש

יפשפש במעשיו

כתבו הספרים, שבלילה קודם השינה, נכון לאדם שיפשפש במעשיו שעשה כל היום. ואם ימצא עשה עבירה יתוודה עליה, ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד. בפרט בעוונות המצויים, כגון: חניפות; שקרים; ליצנות; לשון הרע וכן עוון ביטול תורה - צריכים בדיקה ביותר.

לחזות בנועם

צריך האדם ללכת תמיד בתשובה, ובפרט בלילה קודם השינה צריך להתוודות על מה שעשה ביום, ולהפקיד נשמתו בידו יתברך שמו. ולבקש מאתו שיטהר ויקדש אותו. וכשאדם מקדש השינה, אזי מוליכין נשמתו לגן עדן, וזוכה שטועם מהנועם ההוא.

רבי ישראל מאיר מראדין ז"ע
משנה ברורה סי' רלט, ס"ק ט'

אופן עשיית חשבון הנפש

כתב הגה"ק בעל הערוגות הבושים ז"ע במעשה קרת, שכוונת משה רבינו באמרו למאתים ומישים ראשי סנהדראות "בוקר וידוע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו", ומדוע לא נתן להם להקריב הקטורת מיד, כי באמת היו כולם ראשי סנהדראות וצדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו' - ויבינו את גודל המכשול שנפלו בו, אז ישובו בתשובה שלימה לפני הבורא, וכך הווה, הם ערכו 'חשבון הנפש' אלא שנתמלאו בושה וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה' - כבר אבדה תקוותינו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת השי"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, דאדרבה מה שמרגיש בלבו בושה וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארז"ל (ברכות ז, א) 'טובה מרדות אחת בלבו של אדם, והוא גופא הכנה לעבודת הקודש'.

וזהו שאמרה תורה (במדבר יז, א) שיקח "את מחותות החטאים האלה בנפשותם", שטעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם - בטעותם כי כלתה תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח - שכל הבא להתקרב לעבודתו יתב"ש ידע כי אף שהוא מלא בושה וכלימה על חטאיו - אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש.

הרה"ק רבי משה גרינוואלד מחוסט ז"ע
ערוגות הבושים פרשת קרח

שכיית היצר ע"י חשבון הנפש

כתיב (דברים לג, יא) "מחץ מתנים קמיו" מכאן יש לנו לימוד גדול בעבודת ה', איככה יוכל האדם לשבור את יצרו הרע וכל כוחותיו המתגברים עליו בכל יום ויום. ומלמדנו הכתוב מחץ איך נוכל למחץ את כל אלו בעלי הרשע, זאת על ידי מתנים על ידי שהאדם יתיישב בעצמו במתינות ויערוך 'חשבון הנפש' לעצמו על כל מה שחטא, ואיך יוכל לשוב אל בוראו, על ידי כן ימחוץ את קמיו את היצר המתקומם עליו. הרה"ק רבי אשר מטסטול ז"ע, בית אהרן דף קמג, א

מעשיהם של צדיקים חשבון הנפש אצל רבוי"ק ז"ע

אנחה שוברת גופו של אדם

העיד על עצמו הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע שבימי נעוריו עשה פעם 'חשבון הנפש' לעצמו, ובראותו כל מה שפעל, הוציא אנחה כבידה מפיו, עד שבמשך כמה ימים לא היה יכול להניע אצבע מאנחתו זו. בכך ראה בחוש קיום דבריהם ז"ל (ברכות נח, ב) "אנחה שוברת גופו של אדם".

כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע
שפע חיים ירח האיתנים ה"ב עמ' רעח

כמעט ופרחה נשמתו

דרכו בקודש של הרה"ק רבי משה מפשעווארסק ז"ע היה, שבשעה שהיה הוא עושה חשבון הנפש, כמעט ופרחה נשמתו מגופו מרוב שברון לבו הטהור. זאת מחמת שדימה בנפשו בענוונותו הקדושה, שמימיו לא פעל ולא עשה כלום, ואינו אלא גברא ערטילאי שאין בו כל זכות.

כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע
ישראל סבא ה"ו עמ' תשל"ב

התעלף ועשה חשבון הנפש...

פעם היה דוחק גדול אצל רביה"ק מרן הדברי חיים ז"ע עד שבנו זקה"ק מגארליץ ז"ע נפל בחלשות ונתעלף. לאחר שהשיבו את נפשו והעמידוהו על רגליו, פנה אליו אביו הקדוש ושאלו: אמור נא מה עלה בדעתך ומחשבתך בשעה שנפלת בחלשות? [וחזין מכך שהתעלפות אינו דבר של מה בכך וצריכים לידע איך להתעלף]. והמשיך מרן הדברי חיים: כשאני הייתי

חשבון הנפש אצל רביה"ק הרבי רבי זושא מאניפולי ז"ע

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק ז"ע: "שמעתי מכ"ק אאמו"ר ז"ע, ששמע מפ"ק של זקה"ק מרן רביה"ק הדברי חיים ז"ע, שסיפר על הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע, שכל לילה היה עושה חשבון הנפש והיה בוכה ואומר, זושא זושא, אוי נא, למה חטאת היום בעבירה זו ולמה לא חזרת בתשובה על חטא זה, ומה יא בסופך ומתי תיחלץ כבר מרשת היצר הרע, הלא הנך רואה שאתה מלא בעוונות ופשעים. וכה הוסיף לבכות ולהתמרמר על חטאיו.

ואחרי זה נענה שוב ואמר, רבש"ע הנני מבטיחך מכאן ואילך לשוב באמת אליך ולעשות רצונך בלבב שלם. ומיד הוסיף ואמר, זושא, הלא גם אתמול הבטחת שתשוב בתשובה ולא קיימת, ומה בצע בהבטחתך החדשה כעת. ושוב נענה ואמר, רבש"ע, אבל היום הנני מבטיחך באמת ובתמים כי לא אשוב לכסלה עוד לעולמים. ושוב הוסיף למרר ולבכות ביתר שאת: זושא, הלא גם אמש הבטחת באמת ובתמים שלא תשוב לכסלה יותר לעולמים, והנה כל הבטחתך הוא כעלה נדף... וכה היה ממשיך וחוזר חלילה במשך כמה שעות.

ואמר מרן הדברי חיים, שלא כמו שאפשר לחשוב בפשטות שהרבי ר' זושא בוכה ומתוודה על חטאיו ומקבל קבלה לעתיד עד שמתעייף לקבל על עצמו שוב ושוב ואז הוא מפסיק. לא כן, אלא הרבי ר' זושא היה בוכה עד שהיה בטוח בעצמו כי קבלה זו שקיבל עכשיו על עצמו, עדיין לא קיבל עליו מעודו ועד היום הזה קבלה גמורה וחזקה כזו לשוב אל השי"ת, ורק כשהיה בטוח בזה פסק מלבכות. וכל יום היה מוסיף והולך עוד ועוד מדריגות עליונות בדרכי התשובה."

שפע חיים רעוא דרעיון ש"ק פרשת כי תשא (פרה) תשל"ב

עוד סיפר פעם כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע, על אופן הנהגתו המופלאת בעת שהיה עושה את חשבון נפשו על 'חטאיו', שהיה רץ למקום זבוכים ויתושים וישב ביניהם כשהוא פושט את מלבושיו כדי שיעקצו אותו ויסתגף, אבל לא היה לו לאף זבוב את החוצפה ליגע בבשר קדשו, וברוב שפלותו והתבטלותו היה מוסיף להתמרמר: "זושא, זושא, הלא תראה איזה פנים יש לך כבר שאף הזבוכים ממאסים בך..."

צאנו גליון תמ"ז

